МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАР[1]НИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ, ДОШКІЛЬНОЇ, ПОЧАТКОВОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

РОБОЧА ПРОГРАМА АСИСТЕНТСЬКОЇ ПРАКТИКИ

освітній ступінь_____доктор філософії_____
(назва освітнього ступеня)

галузь знань_____01 Освіта / Педагогіка_____
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність_____011 Освітні, педагогічні науки_____
(спеціалізація) *(код і назва спеціальності (предметної спеціальності або спеціалізації))*

освітня програма ____Освітні, педагогічні науки_____
(назва освітньої програми)

тип дисципліни _____обов'язкова_____
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

Ізмаїл – 2017

_____

ПОГОДЖЕНО:
Гарант освітньої програми

_____ Кічук Н.В.
(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО:
кафедрою загальної педагогіки, дошкільної, початкової та спеціальної освіти
протокол № 10 від 15.03.2017

Завідувач кафедри _____ Д.Г. Іванова
(підпис, ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:
Голова Ради з якості вищої освіти педагогічного факультету

_____ доц. Пенькова С.Д.
(підпис, ініціали, прізвище)

Розробник програми: Біла Олена Олександрівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки, дошкільної, початкової та спеціальної освіти

Рецензент програми: Гуменникова Тамара Рудольфівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри суспільно-наукових дисциплін.

© Біла О.О., 2017
© ІДГУ, 2017

Вступ

Програма асистентської педагогічної практики підготовки докторів філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» складена відповідно до навчального плану та освітньо-наукової програми.

Асистентська педагогічна практика є невід'ємною складовою програми підготовки аспірантів. Головне завдання практики – підготувати аспірантів до професійної педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах. Підготовка аспірантів здійснюється для забезпечення навчальних закладів кадрами, які володіють педагогічною компетентністю, знаннями інноваційного характеру, уміннями їх практичного застосування, досвідом розробки нових технологій навчання та виховання, володіють сучасними методами організаційно-управлінської роботи у вищих навчальних закладах.

Зміст і тривалість практики визначаються навчальною програмою асистентської педагогічної практики аспірантів та навчальними планами підготовки фахівців третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Терміни проведення асистентської практики, визначені в навчальному плані

№ п/п	Вид практики	Семестр	Кількість кредитів	Кількість тижнів (годин)
1.	Асистентська	4	15	10 (450)

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ АСИСТЕНТСЬКОЇ ПРАКТИКИ

1.1.Метою асистентської педагогічної практики є формування готовності аспірантів до викладацької діяльності у вищих навчальних закладах I – IV рівнів акредитації, практичне закріплення теоретичних знань, оволодіння сучасними методами та методиками викладання, ознайомлення з формами організації та засобами навчально-виховної роботи, формування на базі одержаних в університеті знань професійних умінь і навичок.

1.2. Завдання асистентської педагогічної практики:

- ознайомлення аспірантів із основними напрямками професійної діяльності викладача ВНЗ: навчальна, методична, наукова, організаційна, виховна;
- здійснення навчальної, виховної, науково-дослідної та методичної діяльності;
- практичне закріплення теоретичних знань, отриманих під час навчальних занять;
- практичне опанування методики підготовки і проведення різноманітних форм освітнього процесу у вищих навчальних закладах освіти III–IV рівня акредитації;
- проведення різних видів навчальних занять на рівнях бакалаврату та магістратури (лекцій, семінарів, практичних занять, лабораторних занять тощо);
- організація науково-дослідної роботи аспірантів;
- опанування методики аналізу навчальних занять, умінь самоаналізу;
- поглиблення, розширення, інтегрування знань з педагогіки вищої школи;
- розвиток умінь вести психолого-педагогічні спостереження та аналізувати різноманітні аспекти освітнього процесу;
- застосування сучасних освітніх інформаційних та інноваційних технологій;
- розвиток та самореалізація педагогічних здібностей, формування професійно важливих якостей.

У результаті проходження асистентської практики аспірант повинен набути

знань:

- про сутність процесів навчання й виховання, їхні психолого-педагогічні основи;
- про шляхи удосконалення майстерності викладача й способи професійного самовдосконалення;
- про дидактику навчальної дисципліни;
- про нові технології навчання;
- про методи формування навичок самостійної роботи й розвиток творчих здібностей і логічного мислення студентів;
- про наукові основи навчальної дисципліни, історію й методологію відповідної науки.

умінь:

- проектувати, конструювати, організовувати й аналізувати свою педагогічну діяльність;
- планувати навчальні заняття відповідно до навчального плану закладу й на основі його стратегії;
- забезпечувати міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни з іншими дисциплінами;
- розробляти й проводити практичні, лабораторні заняття, адаптуючи їх до різних рівнів підготовки студентів;
- відбирати й використовувати відповідні навчальні засоби для побудови технологій навчання;
- організовувати навчальну діяльність студентів, управляти нею й оцінювати її результати;
- застосовувати основні методи об'єктивної діагностики знань студентів з навчальної дисципліни, вносити корективи в процес навчання з урахуванням даних діагностики;
- володіти методикою проведення заняття із застосуванням мультимедійних засобів навчання;
- створювати й підтримувати навчальне середовище, що сприяє досягненню цілей навчання;
- спілкуватися зі студентами та викладачами: вирішувати психологічні проблеми, спричинені навчально-виховним процесом;
- складати індивідуальний та семестровий плани роботи викладача психології навчального закладу;
- розвивати інтереси студентів і мотивацію учіння, формувати й підтримувати зворотний зв'язок.

навичок:

- самостійного прийняття рішення щодо підбору необхідного наукового матеріалу при підготовці до заняття;
- аналізувати навчальну й методичну літературу й використовувати її для побудови власного викладу програмного матеріалу;
- ясно, логічно викладати зміст матеріалу, опираючись на знання й досвід аспірантів;
- проведення практичного, лабораторного заняття з психології та виховної роботи зі студентами.

2. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у аспірантів компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньо-наукової програми «Освітні, педагогічні науки».

Інформація про компетентності та відповідні їм програмні результати навчання

Шифр компетентності	Компетентності	Шифр програмних результатів	Програмні результати навчання
Загальні компетентності (ЗК)			
ІК	Здатність розв'язувати комплексні проблеми в освітній галузі, у тому числі у процесі дослідницько-інноваційної та професійної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики	ПРН 2.	Глибоко розуміти загальні принципи та методи педагогічних наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері освіти та у викладацькій практиці.
ЗК1.	Здатність до осмислення філософсько-світоглядних засад, сучасних тенденцій, напрямків і закономірностей розвитку вітчизняної науки в умовах глобалізації й інтернаціоналізації	ПРН4	Здійснювати ефективну наукову комунікацію, впливати засобами професійного мовлення на студентів, ефективно представляти дослідницькі ідеї в усній та письмовій формах; створювати якісні наукові тексти в презентувати результати власних наукових досліджень у вигляді наукових досліджень у вигляді наукових статей, доповідей на конференціях
ЗК2.	Здатність до критичного аналізу й оцінки сучасних наукових досліджень, генерування нових ідей під час вирішення дослідницьких і практичних завдань, комплексних та інноваційних проблем.	ПРН10.	Здійснювати ефективну викладацьку діяльність у вищій школі на засадах компетентнісного підходу
ЗК4.	Здатність проектувати, ініціювати та виконувати (індивідуально або в науковій групі) наукові дослідження на основі цілісного системного наукового світогляду.	ПРН6.	Проєктувати власну науково-дослідницьку діяльність, ставити дослідницьку мету, організувати її досягнення, брати на себе відповідальність за результати дослідження; добирати методи науково-дослідної діяльності.
ЗК5.	Здатність до пошуку, оброблення, аналіз і узагальнення значного обсягу наукової інформації з різних джерел, інтерпретації результатів наукових досліджень.	ПРН11.	Узагальнювати досвід зарубіжної практики підготовки фахівців освітньої галузі; аналізувати студентоцентровані зарубіжні моделі професійної підготовки фахівців для вищої освіти; використовувати ресурси академічної мобільності та вивчати досвід професійної підготовки фахівців у вишах зарубіжжя.

ЗК7.	Здатність планувати і вирішувати завдання власного особистісного та професійного розвитку, проектувати і реалізовувати індивідуальну наукову траєкторію, застосовувати принципи наукової самоорганізації, власного дослідницького стилю.	ПРН19. ПРН21.	Презентувати результати власних наукових досліджень у фахових публікаціях у вітчизняних та закордонних спеціалізованих виданнях, у тому числі, внесених до наукометричних баз. Планувати і вирішувати завдання власного особистісного та професійного розвитку, реалізовувати самоосвітню діяльність фахової спрямованості; розвивати отримані вміння та навички для подальшого процесу навчання на засадах самокерування та автономії.
ЗК8.	Здатність дотримуватися етичних принципів у дослідницькій діяльності та етичних норм професійної діяльності.	ПРН7.	Дотримуватися основних норм, прийнятих науковою спільнотою, з урахуванням міжнародного досвіду спілкування; здійснювати особистісний вибір у морально-ціннісних ситуаціях, що виникають у професійній сфері діяльності.
Фахові компетентності (ФК)			
ФК1.	Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у системі вищої освіти, володіти педагогічною майстерністю, педагогічною технікою, професійними вміннями майбутніх учених, викладачів-дослідників вищої школи.	ПРН20.	Створювати умови конструктивної взаємодії з суб'єктами освітнього процесу і обирати оптимальні форми і методи педагогічного впливу, забезпечувати комфортне і безпечне освітнє середовище.
ФК3.	Здатність знаходити, відбирати, систематизувати, узагальнювати та інтерпретувати значний масив дослідницького матеріалу; застосовувати сучасні інформаційні технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та навчальній діяльності.	ПРН5.	Володіти способами збору, систематизації та обробки наукових фактів, інтерпретації отриманих результатів, генерування нових ідей під час розв'язання дослідницьких і практичних завдань у обраній та суміжних галузях; методами критичного аналізу й оцінки сучасних наукових досягнень; творчо втілювати ідеї, закладені у науково-педагогічній спадщині та інноваційному досвіді.
ФК4.	Здатність застосовувати методологічний інструментарій компетентнісного підходу щодо організації освітнього процесу суб'єкт-суб'єктного характеру, організовувати діалогічне спілкування задля реалізації студентоцентрованого підходу в навчанні.	ПРН2.	Глибоко розуміти загальні принципи та методи педагогічних наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері освіти та у викладацькій практиці.
ФК6.	Здатність визначити, спланувати та здійснити індивідуальний внесок у розвиток педагогічної науки; виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері освіти, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.	ПРН16.	Застосовувати способи і прийоми планування мети, цілепокладання, реалізації необхідних видів діяльності, оцінки і самооцінки результатів діяльності у розв'язанні професійних задач; прийоми виявлення і усвідомлення своїх можливостей, особистих і професійно значущих якостей з метою їх удосконалення.

ФК8.	Здатність дотримуватись етики досліджень, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності.	ПРН7. ПРН22.	Дотримуватися основних норм, прийнятих науковою спільнотою, з урахуванням міжнародного досвіду спілкування; здійснювати особистісний вибір у морально-ціннісних ситуаціях, що виникають у професійній сфері діяльності. Продовжувати навчання, вдосконалювати набуту кваліфікацію з високим рівнем автономності, дотримуючись норм академічної доброчесності.
ФК9.	Здатність володіти інноваційними педагогічними технологіями, професійними вміннями майбутніх учених, викладачів-дослідників вищої школи.	ПРН10.	Здійснювати ефективну викладацьку діяльність у вищій школі на засадах компетентнісного підходу.
ФК10.	Здатність володіти засобами особистісного і професійного самовираження, педагогічної творчості, протистояння професійним деформаціям особистості.	ПРН6.	Проектувати власну науково-дослідницьку діяльність, ставити дослідницьку мету, організовувати її досягнення, брати на себе відповідальність за результати дослідження; добирати методи науково-дослідної діяльності

3. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Основний зміст асистентської педагогічної практики становить навчально-методична робота аспірантів. Саме в ході навчально-методичної роботи реалізуються основні завдання практики, що полягають у формуванні в аспірантів умінь викладацької роботи. Навчально-методична робота полягає в:

– відвідуванні лекцій, семінарських занять і консультацій, що проводять керівники-методисти з метою вивчення методичного досвіду і системи навчальної діяльності керівника і базової кафедри в цілому, оволодіння методикою підготовки до занять і методикою їх проведення;

– освоєнні засобів організації та контролю самостійної роботи, особливо при підготовці до семінарських занять (додаткові питання, теми для обговорення, теми рефератів і т.п.);

– відвідуванні занять, що проводять практиканти з подальшим обговоренням та письмовим рецензуванням.

Навчально-методична робота аспірантів під час асистентської практики має дві складові частини, що доповнюють одна одну: *пропедевтична (1-й тиждень)* та *активна (аудиторна) (2-5-й тижні).*

Пропедевтична практика полягає у відвідуванні лекцій, семінарських занять, консультацій, які проводить викладач-методист і інші викладачі кафедри; участі у навчально-методичній роботі кафедри. Пропедевтична практика передбачає опрацювання теоретичних матеріалів для підготовки та проведення занять, роботу в бібліотеці, підготовку текстів лекцій та методичних розробок семінарських занять, що будуть проводитись, відвідування занять викладачів інституту та систематичне спілкування з керівником-методистом, участь в установчих зібраннях з питань проведення практики. Обов'язковим елементом пропедевтичної практики є відвідування лекцій і практичних занять інших аспірантів, що проходять асистентську практику, та підготовка письмових рецензій на відвідані заняття.

Активна (аудиторна) практика є основною складовою асистентської практики, оскільки саме під час неї виявляються та формуються педагогічні здібності аспірантів. Активна практика передбачає: самостійне проведення лекцій та семінарських (практичних) занять; проведення консультацій; участь у науково-методичній роботі

базової кафедри.

До початку активної практики аспіранти надають керівнику практики тексти лекцій та методичні розробки семінарських (практичних) занять. Після узгодження тексту лекцій і методичних розробок з керівником практики аспірант допускається до самостійного проведення занять.

На контрольних заняттях мають бути присутні викладач-методист та інші практиканти. Після закінчення лекції (семінарського або практичного заняття) проводиться обговорення, в якому беруть участь всі присутні. В ході обговорення висловлюються зауваження теоретичного (стосовно змісту лекції, семінару, практичного заняття) та методичного (якість викладу матеріалу, контроль за аудиторією, активність аспірантів, використання технічних засобів навчання тощо) характеру. Практиканти фіксують свої зауваження у письмовій формі у рецензії, викладач-методист оцінює кожне заняття та надає свою рецензію з оцінкою.

3. БАЗА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

Базою проведення асистентської педагогічної практики є Ізмаїльський державний гуманітарний університет

4. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

4.1.Функції керівника асистентської педагогічної практики від фахової кафедри

Керівник практики від кафедри повинен:

1. Детально ознайомити аспірантів з програмою і завданнями практики і здійснювати методичне керівництво та допомогу аспірантам під час підготовчого етапу.
2. Ознайомити аспірантів із системою звітності про практику та з вимогами до неї.
3. Проводити інструктаж практиканта щодо порядку проходження практики.
4. Проводити інструктаж практиканта з питань охорони праці та техніки безпеки; контролювати виконання аспірантами трудової дисципліни.
5. Забезпечити аспірантів робочими місцями та необхідними матеріалами відповідно з програмою та розкладом проходження практики.
6. Надавати методичну допомогу у підготовці і проведенні занять за фахом, організації роботи з аспірантським колективом, позанавчальної роботи та ін.
7. Надавати практикантам допомогу у виборі теми лекції та практичного заняття, розробці плану-конспекту, затверджувати його (до початку проведення).
8. Відвідувати заняття практикантів (лекції, практичні заняття), брати участь у їхньому обговоренні, оцінювати і аналізувати діяльність.
9. Контролювати проходження аспірантами практики та виконання індивідуального плану, подавати всебічну консультативну та методичну допомогу.
10. Контролювати ведення аспірантами щоденників проходження практики, у щоденнику практики відмічати виконання програми практики, індивідуальних планів, дотримання трудової дисципліни.

Обов’язки практиканта під час асистентської практики

До початку проходження асистентської практики аспірант повинен одержати від

керівника практики зразки оформлення необхідних документів.

Для успішної реалізації мети і завдань, передбачених планом асистентської практики, практикант повинен:

1. Суворо дотримуватись правил внутрішнього розпорядку установи, правил трудової дисципліни, техніки безпеки.
2. Разом з керівниками практики розробити індивідуальний графік проходження практики.
3. Дотримуватися обов'язкового порядку виконання програми практики, виконувати роботу у визначений термін.
4. У визначений термін подати керівнику практики звітні матеріали
5. Систематично разом з керівником практики обговорювати хід виконання її програми.
6. Скласти звіт про результати проходження практики.

За порушення правил внутрішнього розпорядку, правил трудової дисципліни та техніки безпеки практикант несе відповідальність перед адміністрацією ВНЗ, на базі якого проходить практика.

5. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Основною формою контролю за діяльністю практикантів є самоконтроль у вигляді систематичного ведення індивідуального щоденника й чіткого дотримання індивідуального плану.

Щотижневою формою контролю є перевірка керівником практики щоденників аспірантів й ознайомлення з результатами їх діяльності.

Обов'язковою формою контролю практики є рубіжний контроль, який проводиться організатором практики та груповими методистами двічі за весь період.

У період асистентської практики:

На I проміжний контроль аспіранти повинні подати такі документи: журнал практиканта, матеріали до лекційних, практичних або лабораторних занять; письмовий аналіз відвіданих 3 занять з циклу психолого-педагогічних дисциплін.

На 2 рубіжний контроль - журнал аспіранта-практиканта, портфоліо з матеріалами до занять; письмовий аналіз відвіданих занять (3), а також (на вибір) статтю до наукового збірника; самостійно розроблена мультимедійна презентація, виступ на науково-методичній конференції. З виховної роботи аспірант готує та презентує виховний проект.

Важливою формою підсумкового контролю асистентської педагогічної практики є звітна конференція, що проводиться після закінчення практики. Підсумкова звітність має на меті узагальнення результатів, отриманих за весь термін проходження практики. У виступах аналізують позитивні й негативні сторони практики, передовий досвід викладачів кафедри, звертають увагу на забезпечення занять роздавальним, ілюстративним матеріалом, на впровадження інноваційних технологій навчання.

Форма підсумкового контролю – диференційований залік.

Підсумковий контроль здійснюється комісією, яку призначає завідувач кафедри. Результати підсумкового контролю заносяться у відомість обліку успішності, залікову книжку, індивідуальний навчальний план аспіранта.

Протягом проходження асистентської педагогічної практики аспіранту потрібно оформити пакет документів, який повинен бути представлений за тиждень до звіту на кафедрі та проведення підсумкової конференції.

Аспірант, який не виконав програму практики (отримав незадовільний відгук на базі практики або незадовільну оцінку під час складання заліку), направляється на практику повторно при виконанні умов, визначених вищим навчальним закладом, або

відраховується з вищого навчального закладу).

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ АСИСТЕНТСЬКОЇ ПРАКТИКИ

По закінченні асистентської практики керівник-методист перевіряє щоденники аспірантів, затверджує (попередньо) їх звіт і виставляє загальну оцінку. Кафедра обговорює звіти кожного студента і, за наявності необхідних результатів, затверджує їх. Студентам виставляється оцінка у заліковій книжці. Оцінювання роботи аспірантів під час практики відбувається за виконання передбачених завдань і видів діяльності.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Відмінно
80-89	B	Дуже добре
75-79	C	Добре
60-74	D	Задовільно
50-59	E	Достатньо
35-49	FX	Незадовільно
1-34	F	Неприйнятно

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

7.1. Основні джерела

1. Богданова І. М. Педагогічні інновації в системі підготовки вчителя: кінець XX – початок XXI століття: монографія / І. М. Богданова. – Одеса: М. П. Черкасов, 2009. – 157с.
2. Буркова Л. В. Теоретико-методологічні засади застосування інноваційних технологій у підготовці фахівців соціономічних професій у вищій школі: Автореф. дис. … д-ра пед. наук: 13.00.04 / Л. В. Буркова; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – К., 2011. – 43 с.
3. Валлиманн И. Спецификаподготовкисоциальныхработников в Швейцарии// www.ngo.org.ru/ngoss/get/id12800.html.
4. Віннікова Л.В. Стандарти підготовки соціальних працівників у вищих навчальних закладах США// Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції “Динаміка наукових досліджень 2003”. - Том 30. Педагогіка.-Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2003.-С.25.
5. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури.-Київ: Центр навч. літератури, 2006.-386с.
6. Дубасенюк О.А. Проблемність як сутнісна характеристика професійного мислення вчителя / О.А. Дубасенюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 23 / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2010. – С. 102 – 106.
7. Єріна А. М., Єрін Д. Л., Захожай В. Б. Методологія наукових досліджень : навч. посібник. Київ : ЦНЛ, 2004. 212 с.
8. Казакова Н.В. Змістово-психологічний чинник педагогічної практики у процесі особистісного зростання майбутнього педагога // Педагогічна практика як перша ланка практичного засвоєння педагогічної професії : матеріали міжвузівської (заочної) науково-практичної конференції (до 95-річчя Хмельницької гуманітарнно-педагогічної академії)

(Хмельницький, 15 березня 2016 року) / Укл. Н. В. Казакова, Н. А. Сівак, І. П. Ящук. – Хмельницький : ФОП «О.М. Казаков», 2016. – 261 с. – С.67-73.
9. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник. Київ : КДНК, 2001. 608 с.
10. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003–2004 рр.) / М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук та ін. КиївТернопіль : Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2004. 147 с.
11. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень : конспект лекцій : посібник. Київ : Академвидав, 2004. 208 с.
12. Шейко В. М., Кушнаренко Н. М. Організація та методика науково-дослідної діяльності : підручник. Київ : Знання-Прес, 2003. 295 с.

Інтернет ресурси

1. Вимоги до публікацій та фаховихвидань [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.vak.org.ua/profjournals.php
2. Графік проведення тренінгів та майстер-класів освітній WEEKEND – Режим доступу: http://www.airo.com.ua/grafik-provedennya-treningiv-ta-mayster-klasiv-osvitniy-weekend/
3. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського – http://www.dnpb.gov.ua
4. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon3.rada.gov.ua
5. Концепція розвитку інклюзивної освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 №912) // Міністерство освіти і науки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mon.gov.ua
6. Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 14.08.2013 р. № 1176 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/36816/
7. Міністерство освіти і науки України – http://www.mon.gov.ua/
8. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського – http://www.nbuv.gov.ua/
9. Освітній портал «Педагогічна преса» http://pedpresa.ua/185635-osvityan-zaproshuyut-na-vseukrayinskyj-naukovo-praktychnyj-seminar-web-stem-shkola-2017.html
10. Освітні проекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.facebook.com/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%96-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8-734064553392340/
11. Портал современныхпедагогических ресурсов – http://intellect-invest.org.ua/rus/library_shool_books/
12. Український проект «Якість освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.yakistosviti.com.ua